

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 1506 - 936

Chișinău

„Id” 12.12.2016”

**Biroul Permanent
al Parlamentului**

În temeiul articolelor 73 și 141 din Constituția Republicii Moldova, se prezintă spre examinare proiectul de lege pentru modificarea Constituției Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1265 din 21 noiembrie 2016.

Responsabil de prezentarea în Parlament a proiectului de lege este Ministerul Justiției.

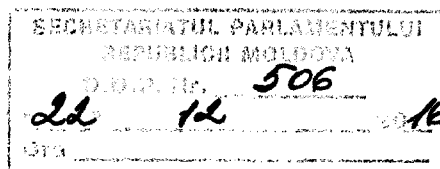
Anexă:

1. Hotărârea Guvernului nr. 1265 din 21.11.2016 (în limba română – 1 filă și în limba rusă – 1 filă)
2. Proiectul de lege nominalizat (în limba română – 1 filă și în limba rusă – 1 filă)
3. Nota informativă (în limba română – 6 file și în limba rusă – 7 file).
4. Avizul Curții Constituționale nr. 7 din 06.12.2016 (6 file).
5. Raportul de expertiză al Centrului Național Anticorupție (3 file)

Prim – ministru

PAVEL FILIP

Ex.J.Ciobanu
250-282

Casa Guvernului,
MD-2033, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 101

Fax:
+ 373 22 242696

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÎRE nr. 1265
din 21 noiembrie 2016
Chișinău

**Privind aprobarea proiectului de lege pentru
modificarea Constituției Republicii Moldova**

Guvernul **HOTĂRĂȘTE:**

Se aprobă proiectul de lege pentru modificarea Constituției Republicii Moldova, solicitînd asupra acestuia Avizul Curții Constituționale și prezentîndu-le ulterior Parlamentului spre examinare.

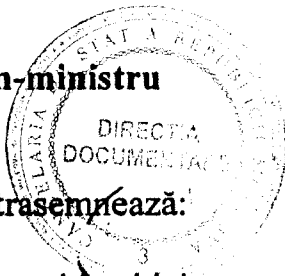
Prim-ministru

PAVEL FILIP

Contrasemnează:

Ministrul Justiției

Vladimir Cebotari

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA**LEGE****pentru modificarea Constituției Republicii Moldova**

Parlamentul adoptă prezenta lege constituțională.

Art. I. – Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 78, art. 140) se modifică după cum urmează:

1. La articolul 135 alineatul (1) litera g), cuvintele „Curtea Supremă de Justiție” se substituie cu cuvintele „instanțele judecătorești”.

2. Articolul 136:

la alineatul (1), textul „6 judecători” se substituie cu textul „7 judecători”, iar textul „6 ani” se substituie cu textul „9 ani, care nu poate fi reînnoit”;

alineatul (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Doi judecători sînt numiți de Parlament, doi – de Guvern, doi – de Consiliul Superior al Magistraturii, iar un judecător este numit de Președintele Republicii Moldova.”

Art. II. – Mandatul judecătorilor Curții Constituționale aflați în exercițiul funcției la data intrării în vigoare a prezentei legi se prelungește cu 3 ani.

Președintele Parlamentului

NOTĂ INFORMATIVĂ la proiectul Legii pentru modificarea Constituției Republicii Moldova

Condițiile de lucru condiționat de forța a proiectului și finalitățile urmărite

Proiectul Legii pentru modificarea Constituției Republicii Moldova a fost elaborat în scopul executării următoarelor documente de politici:

- Planul Național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 808 din 7 octombrie 2014 (art. 4, lit. a) pct. 1);
- Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012 (pct. 6.1.1(2));
- Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1 din 20 ianuarie 2016 (Cap. V lit. D)
- Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 890 din 20 iulie 2016 (Cap. V lit. D pct. 1.2).

Potrivit documentelor enumerate, Ministerul Justiției este responsabil de „elaborarea proiectului de modificare a Constituției Republicii Moldova în partea ce ține de componența și criteriile de selectare a judecătorilor Curții Constituționale”.

În acest sens, prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 550 din 18.05.2016 a fost creat Grupul de lucru pentru revizuirea legislației privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, din care fac parte deputați, reprezentanți ai Aparatului Parlamentului, Aparatului Președintelui Republicii Moldova, Ministerului Justiției, Curții Constituționale, experți ai proiectului Uniunii Europene „Suport pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova”, profesori universitari și reprezentanți ai societății civile.

Grupul de lucru s-a întrunit în câteva ședințe, în cadrul cărora a analizat legislația altor state, precum și următoarele surse informative:

1. Studiul privind „Consolidarea rolului Curții Constituționale”, elaborat în vederea implementării Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016. Autorii Studiului: *Evgeni Tanchev* - vice-președinte al Comisiei de la Veneția, ex-președinte al Curții Constituționale din Bulgaria; *Tudorel Toader* - membru al Comisiei de la Veneția, judecător al Curții Constituționale din România; *Miroslaw Granat* - judecător al Tribunalului Constituțional din Polonia; *Vitali Catană* - expert în drept constituțional.

2. „Raportul de evaluare a Curții Constituționale” elaborat de către experții Uniunii Europene în contextul misiunii de evaluare în domeniul justiției (Peer review) Autorii raportului: *Dr. Alexander Balthasar (Austria)* - președintele Institutului pentru organizare statală și reformă administrativă din Cancelaria federală austriacă (Biroul Prim-ministrului), membru al Biroului Comitetului director privind democrația și guvernanta al Consiliului Europei, profesor neremunerat (Priv.-Doz.) de drept constituțional și teorie politică generală în cadrul Universității Karl-Franzens din Graz; *Dl. Michael Groepper (Germania)* - fost judecător al Curții Administrative Supreme a Germaniei (Bundesverwaltungsgericht).

3. Comentarii și recomandări ale experților din Ungaria "privind cadrul legal care reglementează activitatea Curții Constituționale" Autorii raportului: *Balazs Majtenyi, Andras Pap, Gabor Sulyok, Balazs Vizi* (Academia de Științe a Ungariei).

Astfel, prevederile proiectului de lege încorporează recomandările documentelor enumerate supra, în aspectele referitoare la garantarea independenței judecătorului Curții Constituționale prin asigurarea stabilității mandatului acestuia.

Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Prin proiectul de lege constituțională se propune operarea unor modificări referitoare la: (1) subiecții cu drept de sesizare a Curții Constituționale; (2) mandatul judecătorilor constituționali.

(1) Subiecții cu drept de sesizare a Curții Constituționale

Articolul 135 alin. (1) din Constituție stabilește atribuțiile Curții Constituționale. Potrivit lit. g) al alineatului menționat, instanța constituțională „*rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție*”.

Urmează a se reține că norma menționată constituie singura normă constituțională care individualizează un subiect cu drept de sesizare a Curții Constituționale, și anume – Curtea Supremă de Justiție. Or, întregul spectru de subiecți abilitați cu dreptul de sesizare a instanței constituționale sunt stabiliți în art. 25 din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, și anume: a) *Președintele Republicii Moldova*; b) *Guvernul*; c) *ministrul justiției*; d) *Curtea Supremă de Justiție*; f) *Procurorul General*; g) *deputatul în Parlament*; h) *fracțiunea parlamentară*; i) *avocatul parlamentar*; j) *Adunarea Populară a Găgăuziei*.

Reglementarea infraconstituțională a subiecților cu drept de sesizare rezultă din articolul 135 alin. (2) din Constituție în care legiuitorul constituțional a stabilit că „*Curtea Constituțională își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională*”.

Deși potrivit art. 135 alin. (1) lit. g) Curtea Constituțională rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice sesizate de Curtea Supremă de Justiție, în Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016, Curtea a stabilit că sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale atât de către *Curtea Supremă de Justiție*, cât și de către *Curțile de Apel și judecătorii*.

În Hotărârea nr. 15 din 6 mai 1997 Curtea a subliniat că „*excepția de neconstituționalitate reprezintă o procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau a unui alt act normativ, în întregul său sau în majoritatea cazurilor parțial, cu normele constituționale*”.

Reieșind din esența instituției excepției de neconstituționalitate și din raționamentele jurisprudenței sale anterioare, în Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016 Curtea a menționat că, în timp ce dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate aparține judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești de toate nivelele, precum și având în vedere caracterul formal al rolului Curții Supreme de Justiție și lipsa competenței acesteia de a se pronunța asupra excepțiilor de neconstituționalitate ridicate de instanțele judecătorești ierarhic inferioare, prevederile literei g)

de la alin. (1) al articolului 135 din Constituție **nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului altor instanțe ordinare de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională.**

Ținând cont de faptul că în prezent toate instanțele de judecată sunt subiecți cu drept de sesizare a instanței constituționale la art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, se propune substituirea cuvintelor „Curtea Supremă de Justiție” cu cuvintele „instanțele judecătorești”. Respectiva modificare va exclude orice interpretare eronată a subiecților abilitați cu dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate și de a sesiza Curtea Constituțională.

(2) Numărul și mandatul judecătorilor constituționali

Potrivit art.136 din Constituție, Curtea Constituțională este alcătuită din șase judecători numiți pentru un mandat de șase ani. Judecătorii constituționali pot deține aceeași funcție pe perioada a două mandate. Sistemul de numire a judecătorilor implică identificarea autorității competente de a desemna judecătorul constituțional, precum și actul decizional al acesteia.

Autoritățile competente de a desemna judecătorii constituționali sunt Parlamentul, Guvernul și Consiliul Superior al Magistraturii, fiecare din acestea desemnând câte doi judecători.

Participarea celor trei puteri (legislativă, executivă și judecătorească) la procesul de desemnare a judecătorilor constituționali este în deplin acord cu exigențele statului de drept. În același sens, Curtea Constituțională a reținut că procedura de desemnare a judecătorilor constituționali „este de natură să asigure o componență cât mai reprezentativă și democratică, întrucât exprimă opțiunile autorităților publice din toate cele trei puteri ale statului: legislativă, executivă și judecătorească. Separația puterilor conferă garanții semnificative pentru imparțialitatea și independența instituțională a judecătorilor Curții Constituționale.” (Hotărârea nr.6/2013).

În același timp, examinând practica altor Curți Constituționale, constatăm faptul că în Republica Moldova, Constituția reglementează o Curte Constituțională compusă dintr-un număr mai mic de judecători și cu o durată mai scurtă a mandatelor decât în cvasimajoritatea statelor.

a) Numărul judecătorilor

Cu referire la numărul judecătorilor constituționali, practica demonstrează că numărul acestora **trebuie să fie impar** în vederea excluderii blocajelor în procesul decizional. Or, în prezent potrivit art. 27 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, actele Curții se adoptă cu votul majorității judecătorilor. În cazul în care la adoptarea hotărârii privind constituționalitatea actului normativ sau a tratatului internațional se înregistrează paritate de voturi, actul normativ sau tratatul internațional se prezumă constituțional, iar cauza se sistează.

Urmează a se reține că în respectiva situație, norma se consideră constituțională nu din considerentul că la această concluzie a ajuns instanța de contencios constituțional, singura în măsură să asigure constituționalitatea legilor, ci din considerentul că votul judecătorilor s-au partajat în jumătate, fapt care determină imposibilitatea luării unei decizii. În aceste circumstanțe poate apărea o situație inadmisibilă: pe de o parte, există un act final al Curții (decizie de sistare), fapt care potrivit cadrului legal determină imposibilitatea instanței de a se expune repetat pe același obiect, pe de altă parte, prin actul de sistare soluția finală a instanței nu este pe fondul cauzei examinate.

De asemenea, potrivit art. 27 din Legea menționată, în alte cazuri de paritate a voturilor se consideră că hotărârea, decizia sau avizul nu au fost adoptate, iar examinarea cauzei se sistează, cu excepția cazurilor prevăzute la art.4 alin.(1) lit.d), e), f) și h) din Lege, când examinarea cauzei se amână.

Potrivit prevederii art.27 raportate la art. 4 din aceeași lege, urmează a se face distincție între două situații:

1) în cazul în care există paritate de voturi la examinarea sesizărilor privind *interpretarea Constituției*, privind *revizuirea Constituției*, cauza se sistează fără examinare. În același timp, potrivit art. 141 din Constituție, proiectele de legi constituționale vor fi prezentate Parlamentului **numai împreună cu avizul Curții Constituționale**. Astfel, analizând normele constituționale constatăm că sesizările prin care Curtea se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Legii Supreme nu pot fi nesoluționate.

2) atunci când Curtea urmează a se expune asupra rezultatelor referendumurilor republicane, alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova, constatării circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui sau când urmează a se expune asupra constituționalității unui partid, deși legiuitorul a stabilit că la existența parității de voturi examinarea cauzei se amână nu există certitudinea că ulterioara examinare se va solda cu rezultatul scontat. Totodată, nu este clar pe ce perioadă poate fi amânată examinarea cauzei, în timp ce asupra circumstanțelor menționate mai sus Curtea urmează a se expune în termen restrâns.

Ținând cont de cele menționate, și în urma examinării bunelor practici din domeniu, se propune stabilirea unui număr de **7 judecători constituționali**.

În urma unei analize a legislației statelor europene, putem constata că numărul judecătorilor variază în esență între 7 și 18 (de ex: Letonia-7, Lituania-9, România-9, Macedonia-9, Slovenia-9, Franța-9, Belgia-12, Spania-12, Croația-13, Portugalia-13, Italia-15, Ucraina-18, etc.).

Astfel, ținând cont de actualele reglementări privind autoritățile care numesc judecătorii Curții, și anume câte doi de către Parlament, Guvern și CSM, prin proiectul de lege se propune ca **cel de-al șaptelea judecător să fie desemnat de către Președintele Republicii Moldova**. Rațiunea acestei propuneri se justifică cu atât mai mult în circumstanțele în care Șeful Statului este emanația opțiunii întregului popor, fiind ales prin vot direct de către acesta.

b) Mandatul judecătorului

În ceea ce privește durata mandatului și numărul de mandate pe care le poate deține o persoană, din analiza dreptului comparat reținem că în majoritatea statelor reglementările constituționale sunt caracterizate printr-o trăsătură esențială. Pe de o parte, se evidențiază faptul că în cele mai multe cazuri **mandatul unui judecător este de lungă durată**, de regulă 9 ani sau mai mulți ani (de ex. România (9 ani), Lituania (9 ani), Serbia (9 ani), Germania (12 ani), Croația (8 ani)). Pe de altă parte, se observă că **un judecător nu poate fi numit decât pentru un singur mandat**. Această abordare cvasigenerală rezidă în ideea că ea contribuie la garantarea independenței judecătorului constituțional și apărarea lui de orice fel de influență în exercitarea mandatului. Se consideră că limitarea funcției la un singur mandat îl scutește pe judecător de orice grijă sau preocupare pentru obținerea unui nou mandat de membru al Curții și îi asigură astfel un grad sporit de independență și imparțialitate.

În același timp, durata mai îndelungată a mandatului asigură condițiile pentru manifestarea plenară a calităților și împlinirea profesională a judecătorului constituțional. Constituția Republicii Moldova se înscrie în categoria puțin numeroasă a statelor în care este stipulată o durată a mandatului de 6 ani, cu posibilitatea desemnării persoanei pentru încă un mandat.

Reieșind din considerentele expuse, recomandarea experților constă în asimilarea de către Republica Moldova a practicii generale conform căreia un judecător constituțional poate fi ales pentru un singur mandat cu o durată de 9 ani.

Cu referire la Art.II din proiect, acesta vine să precizeze asupra mandatului judecătorilor Curții Constituționale aflați în exercițiul funcției la data intrării în vigoare a prezentei legi, prin care, mandatul acestora se va prelungi cu încă 3 ani. Norma vizată este inclusă în dispozițiile finale ale proiectului în scopul evitării plecării simultane a unui număr mare de judecători, precum și întru asigurarea continuității instituționale.

Raționamentul operării modificării în cauză este inspirat de bunele practici europene, și anume Raportul explicativ la Protocolul 14 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care în punctele 45, 50 și 51 a prevăzut o situație similară pentru a prelungi mandatele judecătorilor la CEDO și astfel încât să nu amenințe continuitatea instituțională și funcțională a Curții Europene pentru Drepturile Omului.

Fundamentele economico-financiară

Pentru implementarea proiectului Legii pentru modificarea Constituției Republicii Moldova sunt necesare cheltuieli financiare suplimentare pentru salarizarea unui judecător.

În conformitate cu art. 4 alin.(6) din Legea nr. 328 din 23 decembrie 2013 privind salarizarea judecătorilor „*Salariul de funcție al judecătorului din cadrul Curții Constituționale se stabilește în cuantum de 5,0 salarii medii pe economie*”.

Efectuând un calcul matematic, ținând cont de prevederile Hotărârii Guvernului nr. 879 din 23 decembrie 2015 cu privire la aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2016, pentru salarizarea judecătorului ar fi necesar un fond de salarizare în sumă de **303 000 lei**.

Calculul este estimativ, raportat la anul curent, dat fiind faptul că Guvernul prognozează și aprobă anual cuantumul salariului mediu lunar pe economie. Totodată, inițiativa legislativă de modificare a Constituției nu va fi implementată în anul 2016, având în vedere prevederile art. 143 alin. (1) din Constituție, potrivit cărora „Parlamentul este în drept să adopte o lege cu privire la modificarea Constituției după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare”. Respectiv, la planificarea bugetară pentru anul următor se va ține cont de estimările efectuate.

Modul de incorporare a proiectului în sistemul actelor normative în vigoare.

Urmare a adoptării proiectului de lege constituțională va fi necesară elaborarea modificărilor la Legea nr. 317 cu privire la Curtea Constituțională atât în partea ce ține de cariera judecătorilor Curții Constituționale: numărul judecătorilor, durata mandatului, autoritățile cu competență de numire a judecătorilor, cât și lista subiecților cu drept de sesizare a Curții.

Respectarea transparenței în procesul decizional

Proiectul a fost plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md și a fost expeditat spre coordonare Ministerului Finanțelor, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerului Afacerilor Externe și

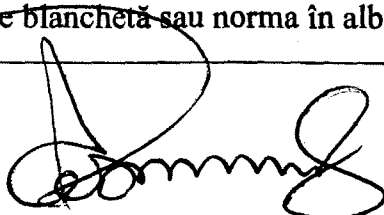
Integrării Europene, Direcției generale juridice a Parlamentului Republicii Moldova, Aparatului Președintelui Republicii Moldova, Adunării Populare a Găgăuziei, Procuraturii Generale, Consiliului Superior al Magistraturii, Cancelariei de Stat, Oficiului Avocatului Poporului, Universității de Stat din Moldova (Facultatea Drept), Universității Liberă Internațională din Moldova (Facultatea Drept), Academiei de Științe a Moldovei, Academiei de Administrare Publică, Consiliului Național pentru Participare.

Astfel, obiecțiile și propunerile sunt incluse în tabela de sinteză a obiecțiilor și propunerilor.

Constatările expertizei anticorupție

În rezultatul efectuării expertizei anticorupție, nu au fost depistați factori de coruptibilitate, norme de blanchetă sau norma în alb.

Ministru

Vladimir CEBOTARI

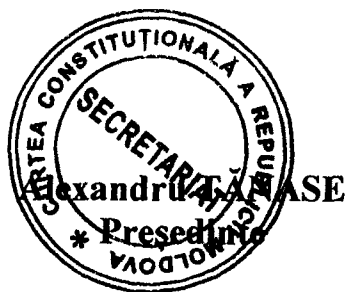
**REPUBLICA MOLDOVA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ**

PCC-01/142c –nr. 600

Chișinău, 12 decembrie 2016

Guvernul Republicii Moldova

Prin prezenta, Vă expediem alăturat copia Avizului Curții Constituționale nr.7 din 6 decembrie 2016 la proiectul de lege pentru modificarea Constituției Republicii Moldova (*competența și structura Curții Constituționale*).

Adresa poștală:

**str. A. Lăpușneanu, 28
MD 2004, Chișinău**

**Telefon: (373 22) 25-37-08
(373 22) 25-37-20**

**Fax: (373 22) 25-37-46
E.mail: secretariat@constcourt.md**

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

AVIZ

la proiectul de lege pentru modificarea
Constituției Republicii Moldova
(competența și structura Curții Constituționale)

(Sesizarea nr. 142c/2016)

CHIȘINĂU

6 decembrie 2016

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

Dl Alexandru TĂNASE, *președinte*,
Dl Aurel BĂIEȘU,
Dl Igor DOLEA,
Dl Victor POPA,
Dl Veaceslav ZAPOROJAN, *judecători*,
cu participarea dlui Marcel Lupu, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 28 noiembrie 2016
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în camera de consiliu,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,

Adoptă următorul aviz:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 28 noiembrie 2016 de către Guvernul Republicii Moldova, în temeiul prevederilor art. 135 alin. (1) lit. c) și art. 141 alin. (1) lit. c) din Constituția Republicii Moldova, art. 4 alin. (1) lit. c) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit. c), art. 38 alin. (2), art. 63 lit. a) din Codul jurisdicției constituționale, prin care se solicită avizarea proiectului de lege pentru modificarea Constituției Republicii Moldova.

2. Proiectul de lege pentru modificarea Constituției are următorul cuprins:

„Articolul I – Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 78, art.140), se modifică după cum urmează:

1. La articolul 135 alineatul (1) litera g), cuvintele „Curtea Supremă de Justiție” se substituie cu cuvintele „instanțele judecătorești”.

2. Articolul 136:

la alineatul (1), textul „6 judecători” se substituie cu textul „7 judecători”, iar textul „6 ani” se substituie cu textul „9 ani, care nu poate fi reînnoit”;

alineatul (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Doi judecători sînt numiți de Parlament, doi – de Guvern, doi – de Consiliul Superior al Magistraturii, iar un judecător este numit de Președintele Republicii Moldova.”

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

Articolul II. – Mandatul judecătorilor Curții Constituționale aflați în exercițiul funcției la data intrării în vigoare a prezentei legi se prelungește cu 3 ani.”

3. Proiectul de lege constituțională a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1265 din 21 noiembrie 2016.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

4. Prevederile relevante ale Constituției (republicată în M.O., 2016, nr. 78, art.140) sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 7 Constituția, Lege Supremă

„Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.”

Articolul 72 Categorii de legi

„(1) **Parlamentul adoptă legi constituționale**, legi organice și legi ordinare.

(2) Legile constituționale sunt cele de revizuire a Constituției.

[...]”

Articolul 135 Atribuțiile Curții Constituționale

„(I) Curtea Constituțională:

[...]

c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;

[...]

g) rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;

[...]”

Articolul 136 Structura [Curții Constituționale]

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

„(1) Curtea Constituțională se compune din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani.

(2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii.”

Articolul 141
Inițiativa revizuirii

„(1) Revizuirea Constituției poate fi **inițiată** de:

[...]

c) Guvern.

(2) Proiectele de legi constituționale vor fi prezentate Parlamentului **numai împreună cu avizul Curții Constituționale**, adoptat cu votul a cel puțin 4 judecători.”

Articolul 142
Limitele revizuirii

„(1) Dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului, pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin referendum, cu votul majorității cetățenilor înscrși în listele electorale.

(2) Nici o revizuire nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

(3) Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de urgență, de asediu și de război.”

Articolul 143
Legea privind modificarea Constituției

„(1) Parlamentul este în drept să adopte o lege cu privire la modificarea Constituției după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare. Legea se adoptă cu votul a două treimi din deputați.

(2) Dacă, de la prezentarea inițiativei cu privire la modificarea Constituției, Parlamentul nu a adoptat timp de un an legea constituțională corespunzătoare, propunerea se consideră nulă.”

ÎN DREPT

5. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează revizuirea Constituției, prin modificarea articolelor 135 (Atribuțiile Curții Constituționale) și 136 (Structura Curții Constituționale).

6. Competența Curții Constituționale de a soluționa prezenta cauză este prevăzută de dispozițiile articolului 135 alin. (1) lit. c) din Constituție, potrivit cărora Curtea Constituțională se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției.

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

I. CU PRIVIRE LA PROPUNEREA LEGISLATIVĂ

7. Prin proiectul de lege înaintat se propune operarea modificărilor constituționale ce vizează: (1) atribuțiile Curții Constituționale în partea soluționării excepțiilor de neconstituționalitate; (2) structura Curții Constituționale și durata mandatului judecătorilor constituționali.

8. Astfel, proiectul legii reglementează dreptul instanțelor judecătorești de toate nivelele de a sesiza Curtea Constituțională pentru soluționarea excepțiilor de neconstituționalitate. Propunerea se fundamentează pe jurisprudența Curții Constituționale (Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016), care a reținut că prevederile lit. g) de la alin. (1) al art. 135 din Constituție nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului altor instanțe judecătorești ordinare de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională.

9. De asemenea, potrivit proiectului legii constituționale, numărul judecătorilor constituționali urmează a fi modificat de la 6 la 7, cel de-al șaptelea judecător fiind numit de Președintele Republicii Moldova

10. Cu referire la mandatul judecătorilor, se propune desemnarea judecătorilor pentru un singur mandat cu o durată de 9 ani.

11. La fel, potrivit dispozițiilor finale ale proiectului, mandatul judecătorilor Curții Constituționale (numiți pentru un mandat de 6 ani) aflați în exercițiul funcției la data intrării în vigoare a prezentei legi se prelungește cu 3 ani.

III. REGULI SPECIFICE REVIZUIRII CONSTITUȚIEI

1. Inițiativa de revizuire a Constituției

12. Potrivit articolului 141 din Constituție:

„Revizuirea Constituției poate fi inițiată de:

- a) un număr de cel puțin 200 000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot [...];
- b) un număr de cel puțin o treime de deputați în Parlament;
- c) Guvern.”

13. În prezenta cauză, propunerea legislativă de revizuire a Constituției este înaintată spre avizare Curții Constituționale de către Guvern, fiind aprobată prin Hotărârea nr. 1265 din 21 noiembrie 2016. Prin urmare, dreptul de inițiativă legislativă privind revizuirea Constituției a fost exercitat cu respectarea prevederilor art.141 alin.(1) lit. c) din Constituție.

2. Limitele revizuirii Constituției

14. În ceea ce privește limitele revizuirii, articolul 142 din Constituție prevede următoarele:

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

„(1) Dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului, pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin referendum, cu votul majorității cetățenilor înscrși în listele electorale.

(2) Nici o revizuire nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

(3) Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de urgență, de asediu și de război.”

15. Textul citat reglementează condiții de constituționalitate intrinsecă a inițiativei de revizuire [alin.(1) și (2) ale art.142] și de constituționalitate extrinsecă a acesteia [alin.(3) al art.142].

a) Constituționalitatea extrinsecă (limitele temporale)

16. Sub aspectul constituționalității extrinseci, cu privire la împrejurările revizuirii Constituției, textul articolului 142 alin.(3) din Legea fundamentală, care interzice revizuirea Constituției pe durata stării de urgență, de asediu și de război, coroborează cu cel al articolului 63 alin.(3) teza a doua din Constituție, potrivit căruia Parlamentul nu poate revizui Constituția în perioada în care mandatul se prelungește până la întrunirea legală a noii componente.

17. De asemenea, limitele temporale includ termenul de adoptare a inițiativei de revizuire a Constituției.

18. În conformitate cu articolul 143 din Constituție, care reglementează modificarea Constituției, o lege cu privire la modificarea Constituției poate fi adoptată după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare.

19. Curtea constată că, în momentul inițierii revizuirii Constituției în prezenta cauză, nu subzistă niciuna dintre situațiile la care fac referire textele constituționale menționate, fiind întrunite condițiile de constituționalitate extrinsecă a inițiativei de revizuire.

b) Constituționalitatea intrinsecă (limitele materiale)

1.1. Considerații generale

20. Pronunțarea cu privire la constituționalitatea intrinsecă (limitele materiale) impune analiza modificărilor propuse prin raportare la dispozițiile art.142 alin.(1) și alin. (2) din Constituție, pentru a determina dacă obiectul revizuirii îl constituie caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului, precum și dacă modificările propuse au ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

21. De asemenea, Curtea va examina dacă modificările constituționale propuse nu contravin altor prevederi constituționale și dacă vor asigura aplicabilitatea în ansamblu a acestora fără a se exclude reciproc.

22. În acest sens, în Hotărârea nr. 7 din 4 martie 2016, privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova, Curtea a menționat că prevederile constituționale referitoare la revizuirea Constituției sunt determinate de noțiunea, natura și scopul Constituției înseși. În acest sens, orice revizuire poate fi operată doar cu respectarea principiilor supremației Constituției, stabilității acesteia, unității materiei și echilibrului valorilor consacrate prin Legea Supremă, precum și a atribuției Curții Constituționale de a se pronunța în privința inițiativelor de revizuire a Constituției în cadrul competenței partajate a Parlamentului și a Curții în procesul de modificare a Constituției. Nu poate fi adoptată nici o modificare a Constituției care ar afecta armonia prevederilor Constituției sau armonia valorilor consacrate prin acestea. Or, natura Constituției de act cu forță juridică supremă și ideea de constituționalitate implică faptul că nu există și nici nu pot exista lacune sau contradicții interne ale Constituției.

1.2. Cu referire la atribuția Curții Constituționale de a soluționa excepțiile de neconstituționalitate

23. În vederea asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale garantate de Constituție în procesul soluționării litigiilor de către instanțele judecătorești de drept comun, legiuitorul constituant, la art.135 alin. (1) lit. g) din Constituție, a stabilit că Curtea Constituțională **rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate**.

24. Excepția de neconstituționalitate reprezintă o acțiune procesuală de apărare, prin care Curtea Constituțională este sesizată asupra neconcordanței cu prevederile Constituției a unor dispoziții legale aplicabile în cauza dedusă instanței de judecată.

25. Prerogativa de a soluționa excepțiile neconstituționalitate, cu care a fost investită Curtea Constituțională prin articolul 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, presupune stabilirea corelației dintre normele legislative și textul Constituției, ținând cont de principiul supremației acesteia și de pertinența prevederilor contestate pentru soluționarea litigiului principal în instanțele de judecată.

26. Rațiunea instituirii acestui control are la bază cenzurarea și intervenția instanței constituționale în procesul aplicării de către instanța de judecată ordinară a unei norme în privința căreia există incertitudini de constituționalitate.

27. Curtea menționează că în prezent, potrivit 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, Curtea Constituțională „*rezolvă cazurile excepționale de*

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție”.

28. Potrivit proiectului de lege, se propune substituirea cuvintelor „*Curtea Supremă de Justiție*” cu cuvintele „*instanțele judecătorești*”.

29. În acest sens, în Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit.a) și g) din Constituția Republicii Moldova, Curtea a stabilit că sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale atât de către *Curtea Supremă de Justiție*, cât și de către *Curțile de Apel și judecătorii*.

30. Pornind de la esența instituției excepției de neconstituționalitate, în Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016 Curtea a menționat că, în timp ce dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate aparține judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești de toate nivelele, precum și având în vedere caracterul formal al rolului Curții Supreme de Justiție și lipsa competenței acesteia de a se pronunța asupra excepțiilor de neconstituționalitate ridicate de instanțele judecătorești ierarhic inferioare, prevederile literei g) de la alin. (1) al articolului 135 din Constituție **nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului altor instanțe judecătorești ordinare de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională.**

31. Totodată, Curtea menționează că, la adoptarea Constituției, în cuprinsul articolului 135 alin. (1) lit.g) a fost utilizată sintagma „**rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate**”, însă în prezent se operează cu noțiunea unanim acceptată de „**excepție de neconstituționalitate**”. Astfel, în vederea ajustării redacționale a acestui text, la adoptarea proiectului de lege constituțională de către Parlament, sintagma „**rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate**” de la articolul 135 alin. (1) lit. g) din Constituție urmează a fi substituită cu sintagma „**rezolvă excepțiile de neconstituționalitate**”. Curtea subliniază că aceste ajustări redacționale nu implică modificarea de concept a respectivei instituții.

1.2. Cu referire la structura Curții Constituționale

32. În jurisprudența sa Curtea a subliniat că, în cadrul bunei organizări a autorității statului, rolul Curților Constituționale este unul esențial și definitoriu, reprezentând un adevărat pilon de susținere a statului și a democrației, garantând egalitatea în fața legii, libertățile fundamentale și drepturile omului.

33. Potrivit actualelor prevederi ale art. 136 din Constituție, Curtea Constituțională se compune din 6 judecători. Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii.

34. Curtea Constituțională a reținut că procedura de desemnare a judecătorilor constituționali „este de natură să asigure o componență cât mai reprezentativă și democratică, întrucât exprimă opțiunile autorităților

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

publice din toate cele trei puteri ale statului: legislativă, executivă și judecătorească. Separația puterilor conferă garanții semnificative pentru imparțialitatea și independența instituțională a judecătorilor Curții Constituționale (Hotărârea nr.6/2013).

35. În același timp, potrivit proiectului de lege constituțională, Curtea Constituțională urmează a fi compusă din 7 judecători, cel de-al șaptelea judecător fiind numit de Președintele Republicii Moldova.

36. În acest sens, Curtea menționează că, potrivit bunelor practici, numărul judecătorilor constituționali urmează a fi impar în vederea excluderii blocajelor în procesul decizional, și anume pentru a evita situația parității votului.

37. Cu referire la stabilirea mandatului pentru o durată de 9 ani, fără posibilitatea de a fi reînnoit, Curtea reține că această modificare constituțională **are drept obiectiv garantarea independenței judecătorului constituțional în exercitarea mandatului**. Astfel, în jurisprudența sa Curtea a menționat că judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită pentru a soluționa cauzele imparțial, potrivit convingerilor lor și propriului mod de interpretare a faptelor și în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

38. În ceea ce privește de durata mandatului și posibilitatea reînnoirii mandatului judecătorilor Curții Constituționale, Comisia de la Veneția în opinia privind structura Curții Constituționale (CDL-STD(1997)020) a subliniat:

„4.2. Durata mandatului judecătorului constituțional, în combinație cu aspectul privind realegerea judecătorului, este foarte importantă pentru structura Curții. Aceste criterii pot influența așa aspecte, cum ar fi randamentul, posibilitatea unor schimbări de ordin politic în cadrul Curții, independența judecătorilor și stabilitatea instituțională. [...]”

4.4. Posibilitatea reînnoirii mandatului poate submina în mare măsură independența judecătorului. Pentru a evita acest risc, poate fi recomandată opțiunea unui termen mai lung al mandatului sau numirea până la atingerea vârstei de pensionare. [...]”

39. În același timp, Curtea constată că, potrivit proiectului de lege, mandatul judecătorilor Curții Constituționale aflați în exercițiul funcției la data intrării în vigoare a legii se prelungește, cu acordul acestora, cu 3 ani. Curtea subliniază că judecătorii aflați în funcție **au fost numiți pentru un mandat de 6 ani**. Astfel, în cazul în care ulterior judecătorul nu își continuă activitatea jurisdicțională, **mandatul de 6 ani, pentru care a fost numit, se consideră a fi exercitat deplin**.

1.3. Concluzii

40. Analizând proiectul de lege care i-a fost prezentat, Curtea nu remarcă neconcordanțe cu Constituția sau inexactități de ordin juridic. Acest proiect

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU
MODIFICAREA CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA
(COMPETENȚA ȘI STRUCTURA CURȚII CONSTITUȚIONALE)

de lege respectă limitele impuse de articolul 142 alin. (2) din Constituție, în sensul că nu are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora. Curtea subliniază că completările propuse au drept obiectiv consolidarea activității Curții Constituționale, în calitate de unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.

41. În același timp, Curtea menționează că, în sensul articolului 135 alin. (1) lit. c) coroborat cu prevederile articolului 141 alin. (2) din Constituție, după pronunțarea avizului de către Curtea Constituțională, nu se admit intervenții în textul proiectului legii de revizuire a Constituției.

Pentru considerentele expuse, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. c), articolului 141 alin. (2) din Constituție, articolului 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, articolului 61 alin. (1) și articolului 63 lit. a) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională adoptă următorul

AVIZ:

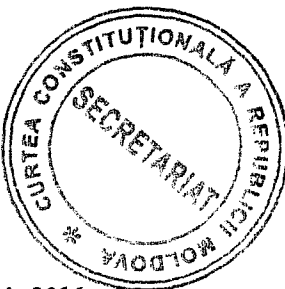
1. Inițiativa de modificare a Constituției, provenind de la Guvern, este prezentată de subiectul autorizat și, în acest sens, este conformă prevederilor articolului 141 alin. (1) lit. c) din Constituție.

2. Proiectul de lege pentru modificarea Constituției nu încalcă limitele revizuirii impuse de dispozițiile constituționale ale articolului 142 alin. (2) și poate fi înaintat spre examinare Parlamentului.

3. Proiectul de lege pentru modificarea Constituției poate fi adoptat după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei de modificare a Constituției.

4. Acest aviz este definitiv, nu poate fi supus nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”.

Președinte

Alexandru TĂNASE

Chișinău, 6 decembrie 2016

ACC nr. 7

Dosarul nr. 142c/2016